РАЗВИТИЕ ЮВЕЛИРНОГО ИСКУССТВА КАЗАХСТАНА ОТ СРЕДНИХ ВЕКОВ ДО НАШИХ ДНЕЙ

O‘RTA ASRLARDAN TO HOZIRGI KUNGACHA QOZOG‘ISTON ZARGARLIK SAN’ATINING RIVOJLANISHI

THE DEVELOPMENT OF JEWELRY ART IN KAZAKHSTAN FROM THE MIDDLE AGES TO THE PRESENT DAY

Комилова Омина Азам кизи
Магистр кафедры Промышленный дизайн Ташкентский государственный технический унивеситут Республика Узбекистон, г Ташкент
Рахманов Жахонгир Мамашарибович
Дотцент кафедры «Промышленный дизайн» Ташкентский государственный технический университет имени И. Каримова. Республика Узбекистан, г. Ташкент

Аннотация: *В данной статье рассматривается формирование ювелирного искусства Казахстана, его исторические корни и место в национальной культуре. Исследование охватывает традиции ювелирного искусства с древних времён племён саков и усуней, их символическое значение и эстетические ценности. Также анализируется развитие искусства в средние века и в XIX–XX веках, включая творчество мастеров, особенности обработки металлов, национальные узоры и символику. В статье освещаются современные направления казахского ювелирного искусства, сочетание традиций и инноваций, а также роль сохранения культурного наследия. В результате ювелирное искусство Казахстана рассматривается как вид искусства, отражающий национальную идентичность, объединяющий историческое наследие и эстетические ценности.*

Ключевые слова: *Ювелирное искусство Казахстана, Национальная культура, Период саков и усуней, Символы и узоры, Современное ювелирное искусство, Культурное наследие, Обработка металлов, Украшения, Мастера и ремесленники.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Qozog‘iston zargarlik san’atining shakllanishi, tarixiy ildizlari hamda uning milliy madaniyatdagi o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda qadimiy Sak va Usun qabilalari davridan boshlab zargarlik an’analari, ularning ramziy ma’nolari va estetik qadriyatlari keng yoritilgan. Shuningdek, o‘rta asrlarda hamda XIX–XX asrlarda bu san’atning taraqqiyoti, ustalar ijodida milliy*

naqshlar, metallga ishlov berish texnikasi va ramzlarning o'ziga xos talqinlari tahlil etiladi. Maqolada zamonaviy Qozog'iston zargarlik san'atining an'anaviy va innovatsion yo'nalishlari, milliy merosni asrab-avaylashdagi o'rni ham yoritilgan. Natijada, zargarlik san'ati xalqning madaniy o'zligini ifodalovchi, tarixiy meros va estetik qadriyatlarni uyg'unlashtiruvchi san'at turi sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: *Qozog'iston zargarlik san'ati, Milliy madaniyat, Sak va Usun davri, Ramzlar va naqshlar, Zamonaviy zargarlik, Milliy meros, Metall ishlov berish, Taqinchoqlar, Hunarmandlar va ustalar.*

Annotation: *This article examines the development of Kazakhstani jewelry art, its historical roots, and its role in the national culture. The study covers the traditions of jewelry art from the ancient Saka and Usun tribes, their symbolic meanings, and aesthetic values. It also analyzes the evolution of the craft during the Middle Ages and the 19th–20th centuries, including the work of masters, metalworking techniques, national patterns, and symbolism. The article highlights contemporary directions in Kazakh jewelry art, the combination of tradition and innovation, and the role of preserving cultural heritage. As a result, Kazakhstani jewelry art is considered an art form that reflects national identity, unites historical heritage, and embodies aesthetic values.*

Keywords: *Kazakhstani jewelry art, National culture, Saka and Usun period, Symbols and patterns, Contemporary jewelry, Cultural heritage, Metalworking techniques, Jewelry items, Craftsmen and masters.*

Zargarlik san'ati — har bir xalqning tarixiy, madaniy va estetik merosini aks ettiruvchi noyob san'at shaklidir. Qozog'iston zargarlik san'ati esa o'zining qadimiy ildizlari, noyob naqshlari va ramzlari bilan ajralib turadi.

Ushbu san'at nafaqat bezak vositasi, balki xalqning dunyoqarashi, ijtimoiy hayoti, e'tiqodlari va falsafiy qadriyatlarini ifodalashning muhim vositasi hisoblanadi. Metallga ishlov berish, ramzlar va naqshlar orqali milliy o'zlikni saqlash, avloddan-avlodga yetkazish amaliyoti qadimdan shakllangan va bugungi kunga qadar davom etmoqda.

Qozog'iston hududi tarix davomida ko'plab qadimiy xalqlar va qabilalarga mezbonlik qilgan. Shu jumladan, Sak va Usun qabilalari zargarlik san'atining ilk namunalarini yaratgan. Ularning buyumlari — oltin, kumush va boshqa qimmatbaho metallar ishlatilgan taqinchoqlar, bilakuzuklar, sirg'a va marjonlar — o'sha davr odamlarining dunyoqarashi, e'tiqodlari va ijtimoiy mavqeini aks ettiradi. Bu buyumlarda ishlatilgan naqshlar va ramzlar nafaqat estetik qadrga ega, balki milliy madaniyatning ramzi sifatida qadrlangan.

O'rta asrlar davomida Qozog'iston zargarlik san'ati yanada rivojlandi. Ustalar ijodida milliy naqshlar, ramzlar va metall ishlov berish texnikasi mukammallashdi. XIX–XX asrlarda esa bu san'at yangi bosqichga ko'tarildi: qadimiy an'analar saqlanib qolgan holda, zamonaviy talqinlar, texnologiyalar va yangi materiallar qo'llanila boshladi.

Bu jarayon zargarlik san'atini nafaqat milliy madaniyatning ajralmas qismiga aylantirdi, balki xalqaro maydonda ham tan olinishi uchun asos bo'ldi. Bugungi kunda Qozog'iston zargarlik san'ati qadimiy naqshlar va ramzlarni saqlab qolgan holda, zamonaviy dizayn va texnologiyalar bilan uyg'unlashmoqda. Ustalar o'z ishlarida qadimiy ramzlarni yangi estetik shakllar bilan uyg'unlashtirib, milliy merosni saqlash va yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Qozog'iston — boy tarixiy va madaniy merosga ega mamlakatlardan biridir. Ushbu yurt qadim zamonlardan beri turli xalqlar, madaniyatlar va hunarmandchilik markazlarining chorrahasida joylashgan. Qozog'iston hududi orqali Buyuk Ipak yo'li o'tganligi tufayli bu yerda turli san'at turlari, jumladan zargarlik san'ati ham yuksak darajada rivoj topgan. Arxeologik topilmalar shuni ko'rsatadiki, qadimiy sak va usun qabilalaridan boshlab, metallga ishlov berish, oltin va kumushdan bezak buyumlar yasash san'ati xalq hayotining ajralmas qismiga aylangan. Qozog'iston zargarlik san'ati nafaqat estetik go'zalligi, balki ramziy mazmuni, ma'naviy chuqurligi bilan ham ajralib turadi. Har bir buyum — xalqning o'z tarixiga, tabiatga va e'tiqodiga bo'lgan hurmatini ifodalaydi. Qozoq zargarlari asrlar davomida nafaqat bezakli buyumlar, balki ma'naviy qadriyatni o'zida mujassam etgan badiiy asarlar yaratganlar.

Bugungi kunda zargarlik san'atini o'rganish, ayniqsa, Qozog'iston madaniyatining ajralmas qismi sifatida tadqiq etish dolzarb masalalardan biridir. Har bir xalqning tarixida ularning badiiy merosi — milliy o'zlikni saqlovchi kuchli omil sifatida muhim o'rin tutadi. Zargarlik san'ati esa bu merosning eng nafis, eng qadimiy ko'rinishlaridan biridir.

Mazkur ishning maqsadi — o'rta asrlardan to hozirgi davrgacha Qozog'iston zargarlik san'atining rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish, mashhur ustalar ijodini o'rganish va zamonaviy davrda qadimiy an'analar qanday davom etayotganini ko'rsatishdan iboratdir. Shu bilan birga, qozoq zargarlik buyumlarida ishlatilgan ramz va belgilar orqali xalqning ma'naviy olami, dunyoqarashi ham yoritiladi.

Qozog'iston zargarlik san'ati xalqning ma'naviy dunyosini, urf-odatlarini va turmush tarzini ifodalovchi eng qadimiy va o'ziga xos madaniy meroslardan biridir. Bu san'at turi nafaqat bezak yaratish bilan chegaralanmay, balki xalqning tarixiy xotirasi, e'tiqodi va estetik qarashlarini o'zida mujassam etadi. Har bir zargarlik buyumi — xalqning ruhiy olamiga, hayot falsafasiga va an'anaviy qadriyatlariga bevosita bog'liq badiiy asardir. Qozoq xalqining zargarlik buyumlari asrlar davomida ramziy ma'nolar bilan boyitilib, inson hayotining muhim bosqichlarini ifodalagan.

Masalan, qizlar uchun taqinchoqlar — go'zallik, poklik va nasl davomiyligini bildirgan bo'lsa, erkaklar uchun mo'ljallangan buyumlar — kuch, mardlik va himoya timsoli sifatida yaratilgan. Shu boisdan, zargarlik san'ati qozoq xalqining ma'naviy merosi sifatida milliy o'zlikni ifodalovchi muhim unsurlardan biri hisoblanadi.

Qozoq madaniyatida zargarlik san'ati merosiy an'ana sifatida avloddan-avlodga o'tib kelgan. Har bir usta o'z sir-asrorini faqat ishonchli shogirdiga o'rgatgan, bu esa san'atning uzluksiz rivojlanishini ta'minlagan. Aynan shu jarayon tufayli qozoq zargarligida hududiy uslublar va mahalliy bezak shakllari vujudga kelgan. Masalan, Janubiy Qozog'istondagi buyumlarda nozik o'ymakorlik, shimoliy hududlarda esa geometrik naqshlar ustunlik qiladi. Zargarlik san'ati qozoq xalqining milliy kiyim madaniyati bilan ham chambarchas bog'liq.

Har bir ayolning libosini bezovchi uzuk, sirg'a, bilakuzuk yoki marjon — uning ijtimoiy mavqeini, oilaviy holatini va hatto hududiy kelib chiqishini ifodalagan. Shu sababli, zargarlik buyumlari nafaqat bezak, balki xalqning madaniy pasporti bo'lgan, ya'ni millatni tanituvchi badiiy belgidir.

Bugungi kunda ham Qozog'iston zargarlik san'ati o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Zamonaviy dizaynerlar qadimiy shakl va ramzlarni qayta talqin qilib, ularni yangi badiiy ko'rinishda jonlantirmoqdalar. Bu esa qadimiy san'atning milliy o'zlikni saqlash va zamonaviylikni uyg'unlashtirishdagi muhim rolini yana bir bor tasdiqlaydi. Qozog'iston zargarlik san'atining ildizlari nihoyatda qadimiy davrlarga, ya'ni sak va usun qabilalari yashagan zamonlarga borib taqaladi. Bu qabilalar miloddan avvalgi VIII–III asrlarda hozirgi Qozog'istonning janubiy va sharqiy hududlarida — Sirdaryo, Ili va Yettisuv (Semirechye) vodiysida yashagan.

Ular o'z davrining eng ilg'or metall ishlov beruvchilari bo'lib, oltin, kumush, bronza kabi metallardan bezak buyumlar, qurollar va marosim ashyolari yasaganlar. Arxeologik topilmalar, xususan, Issiq qo'rg'oni (Almatoga yaqin joylashgan mashhur "Oltin odam" yodgorligi) bu xalqning zargarlik madaniyati naqadar rivojlanganini yaqqol ko'rsatadi. "Oltin odam" kiyimida 4000 dan ortiq oltin bezaklar bo'lib, ularning har biri o'ziga xos ma'no va ramziy ifodaga ega. Bu bezaklarda qushlar, tulporlar, yo'lbars, shonli quyosh nurlari tasvirlangan bo'lib, ular hayot, kuch, himoya va abadiylik ramzlarini bildirgan. Saklar davrida zargarlik san'ati Qozog'iston zargarlik san'atining eng qadimgi ildizlari sak qabilalari davriga borib taqaladi.

Saklar miloddan avvalgi VIII–III asrlarda Markaziy Osiyo va Qozog'iston hududlarida yashagan ko'chmanchi xalq bo'lib, tarixiy manbalarda ularning madaniyati, urf-odatlari va san'atdagi yuksak darajasi haqida ko'plab ma'lumotlar uchraydi. Yunon tarixchisi Gerodot saklarni "ozodlikni sevuvchi, jasur va jangovar xalq" deb ta'riflagan, shuningdek ularning bezak san'atiga, ayniqsa metall buyumlaridagi go'zallikka alohida e'tibor bergan. Saklar asosan Sirdaryo vodiysi, Orolbo'yi, Yettisuv (Semirechye) va Ili daryosi atrofida yashashgan. Bu hududlar metall rudalariga boy bo'lgani sababli, ular erta davrdanoq oltin, kumush, bronza va misni eritib, turli bezak va marosim buyumlarini yasashni puxta o'rganishgan.

Arxeologik qazishmalar davomida topilgan qurol-aslahalar, zirh qismlari, sirg‘alar, uzuklar, marjonlar va haykalchalar — saklar san’atining rivojlanganini yaqqol tasdiqlaydi. Saklarning zargarlik buyumlari o‘ziga xos “hayvoniy uslub” (animal style) bilan ajralib turadi. Bu uslubda asosan hayvonlar — yo‘lbars, arslon, bug‘u, burgut, tulpor kabi timsollar tasvirlangan. Bu obrazlar shunchaki bezak emas, balki ramziy ma’noga ega bo‘lgan:Arslon – kuch, hokimiyat va himoya ramzi; Bug‘u – poklik, hayot davomiyligi va farovonlik timsoli;Qushlar – ruhiy erkinlik va osmonga intilish belgisi;Tulpor (ot) – tezlik, jasorat va g‘alaba timsoli. Bu timsollar sak xalqining tabiat bilan uyg‘un hayot tarzini va ruhiy dunyoqarashini aks ettirgan. Har bir bezakda ular hayotni, kuchni va abadiylikni ifoda etishga intilganlar.

Shu sababli, sak zargarlik san’ati nafaqat nafislik, balki falsafiy chuqurlik bilan ham ajralib turgan. Eng mashhur arxeologik topilma — “Oltin odam” (Issiq qo‘rg‘oni, mil. avv. V–IV asrlar) bu xalqning zargarlik san’atidagi yuksak darajasini ko‘rsatadi. Oltin odamning kiyimi 4000 dan ortiq oltin plastinkalar bilan bezatilgan bo‘lib, ularning har biri murakkab geometrik va hayvoniy naqshlarda ishlangan. Bu topilma saklarning metallni ishlashda yuqori texnika, estetik did va ramziy fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lganini tasdiqlaydi. Saklar uchun zargarlik san’ati — shunchaki bezak emas, balki e’tiqodning, himoyaning va ijtimoiy mavqening belgisi bo‘lgan. Har bir buyum egasining maqomi, qabiladagi o‘rni va ruhiy himoyasini ifodalagan.

Shu sababli, zargarlik buyumlari sak madaniyatida diniy va marosimiy ahamiyatga ega bo‘lgan. Saklar tomonidan yaratilgan badiiy an’analar keyinchalik usun, turk, qarluq va qozoq xalqlari san’atiga asos bo‘ldi. Ularning bezaklarda ishlatgan hayvoniy uslubi, naqsh turlari va ramzlari keyingi asrlarda ham davom etib, Qozog‘iston zargarlik san’atining eng mustahkam poydevorini yaratdi. Usunlar (mil. avv. II asr — mil. IV asrlar) Usunlar qadimiy Markaziy Osiyoda yashagan eng muhim turkiy qabilalardan biri bo‘lib, ularning yurtlari hozirgi Qozog‘istonning janubiy va sharqiy hududlarini, xususan Ili vodiysi, Jetisu (Etti su) atrofini o‘z ichiga olgan. Qadimgi Xitoy manbalarida “U-sun” deb qayd etilgan bu xalq o‘z davrida kuchli harbiy va madaniy salohiyatga ega bo‘lgan.

Usunlar hayoti chorvachilik, dehqonchilik va hunarmandchilik bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan. Ayniqsa, zargarlik san’ati ularning madaniyatida alohida o‘rin tutgan. Arxeologik topilmalar — oltin, kumush va jezdan yasalgan marjonlar, bilakuzuklar, sirg‘alar va hayvon shaklidagi badiiy bezaklar — bu xalqda metallni ishlov berish texnikasi yuqori darajada bo‘lganini ko‘rsatadi. Usun ustalari ko‘pincha “hayvon uslubi” deb atalgan bezak an’analarini davom ettirganlar.

Ularning zargarlik buyumlarida bo‘rsiq, yo‘lbars, burgut, bug‘u kabi hayvonlar tasviri uchrab, ular kuch, himoya va hosildorlik timsoli hisoblangan. Bu ramzlar keyinchalik Qozog‘iston xalqlarining zargarlik san’atida ham davom etib, milliy bezak uslubining

shakllanishiga asos bo‘lgan. Arxeologlar Ili vodiysidagi Chilik, Kargaly, Esik qo‘rg‘onlaridan topilgan usun davriga oid oltin buyumlar va taqinchoqlarni Qozog‘iston zargarlik san’atining eng qadimiy namunalaridan deb hisoblaydi. Ular nozik ishlov, simmetriya va geometrik bezaklar bilan ajralib turadi.

Shunday qilib, usunlar davri Qozog‘iston zargarlik san’atining ilk shakllanish bosqichi sifatida katta tarixiy ahamiyatga ega. Aynan shu davrda xalqning estetik qarashlari, ramziy tushunchalari va metallni badiiy ishlov berish usullari shakllanib, keyingi asrlarda milliy zargarlik an’analarining rivojiga zamin yaratgan. Sak va Usun xalqlari qadim zamonlardan boshlab Qozog‘iston hududida zargarlik san’atining poydevorini yaratganlar.

Ularning metallga ishlov berishdagi yuqori mahorati, badiiy didi va ramziy bezaklar tizimi keyinchalik butun mintaqaning san’at madaniyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatgan. “Hayvon uslubi”dagi oltin va kumush buyumlar nafaqat estetik ahamiyatga ega bo‘lgan, balki xalqning dunyoqarashi, e’tiqodi va ma’naviy qadriyatlarini ifoda etgan. Qozoq ustalari oltin, kumush, mis kabi metallarni qayta ishlashda yuqori darajadagi mahorat ko‘rsatishgan.

Ularning asarlarida geometrik naqshlar, hayvonot olami tasvirlari, o‘simliksimon ornamentlar keng o‘rin olgan. Ayniqsa, ayollar taqinchoqlari – “shashbau”, “tumor”, “bilezik”, “sirg‘a” kabi bezaklar o‘zining nafisligi va ramziy ma’nosi bilan ajralib turgan.Bu davrda zargarlik san’atining markazlari sifatida Syrdaryo bo‘ylari, Semirechye (Jetisu) va Saryarka hududlari tanilgan.

Har bir hududning o‘ziga xos uslubi mavjud bo‘lgan: masalan, Jetisuda yengil, nozik naqshli buyumlar yaratilgan bo‘lsa, Saryarkada og‘ir, massiv shakllar ustun bo‘lgan.Qozoq ustalarining ishlari ko‘pincha diniy va sehrli ramzlar bilan bezatilgan. Tumorlar, hayvon tasvirlari yoki quyosh belgisi singari naqshlar insonni yomon ko‘zdan, balolardan asrashga xizmat qilgan. Shu tariqa, zargarlik san’ati nafaqat estetik, balki ma’naviy himoya vositasi sifatida ham qadrlangan.

Qozoq xonliklari davrida ustalar avloddan-avlodga o‘tgan sirlarni saqlab, ularni shogirdlar orqali davom ettirganlar. Har bir zargar o‘z ishini nafaqat kasb, balki muqaddas san’at sifatida qabul qilgan. Shu bois, bu davr zargarligi xalqning madaniy o‘zligini ifoda etuvchi bebaho meros sifatida bugungi kungacha qadrlanadi. Qozoq zargarlik san’atida ramz va belgilar tahlili Qozoq zargarlik san’ati — bu xalqning ko‘p asrlik hayoti, qadriyatlari, diniy tasavvurlari va tabiat bilan bo‘lgan o‘zaro munosabatining badiiy ifodasidir.

Zargarlik buyumlaridagi har bir ramz, naqsh yoki tosh — bir xalqning tarixiy xotirasi va dunyoqarashining belgisidir. Ramzlar orqali qozoq xalqi o‘zining eng muhim tushunchalari: hayot, o‘lim, nasl, himoya, tabiat va ruhiy kuchlarni tasvirlagan.1. Tabit va koinot bilan bog‘liq ramzlar:Qozoq ustalari tabiat hodisalarini san’atga chuqur singdirganlar.

Quyosh, oy, yulduz va suv belgilarining har biri hayotiy falsafaga ega.Quyosh — hayot va abadiy nur manbai. U aylana shaklida tasvirlangan bo‘lib, insonning ruhiy uyg‘onishi, kuch va yuksalishini bildiradi.Oy — ayollik, ona mehrning timsoli. Oy shaklidagi sirg‘alar (“oysirg‘a”) ayol Yulduz — yo‘l-yo‘riq, umid va himoya timsoli. Ba’zi tumanlarda yulduz shaklidagi tumorlar “yo‘ldan adashmaslik” uchun taqilgan.Bu ramzlar qozoq xalqining koinot bilan uyg‘un yashashga intilishini ko‘rsatadi.2. Hayvonot olamidan olingan ramzlar Qozoqlar hayvonot dunyosini nafaqat kundalik hayotda, balki san’atda ham ramziy ma’noda ifoda etganlar.Burgut — kuch, himoya va erk ramzi. Burgut tasviri erkaklar kamar bezaklarida va qurol g‘iloflarida ishlatilgan.Bo‘ri — urug‘ning qo‘riqchisi, jasorat ramzi. Ayrim zargarlik buyumlarida bo‘ri tishi yoki tasviri himoya maqsadida joylashtirilgan.Bug‘u — poklik, naslning davomiyligi va ayol ruhi bilan bog‘langan ramz.Ot — sadoqat, yo‘l va ozodlik timsoli sifatida erkaklar taqinchoqlarida uchraydi.

Bu ramzlar orqali qozoq xalqining hayvonot bilan bo‘lgan chuqur ruhiy bog‘liqligi, shuningdek, ularni muqaddas kuch sifatida e’zozlash an’analari aks etgan.3. O‘simliksimon naqshlar va “Hayot daraxti” timsoli: O‘simlik naqshlari, ayniqsa, “hayot daraxti” tasviri — qozoq zargarligining eng qadimiy va muhim ramzlaridan biridir.Bu daraxt ildizlari bilan o‘tmishni, tanasi bilan hozirgi hayotni, shoxlari bilan kelajakni anglatgan. Shunday qilib, u inson hayotining davomiyligi, naslning uzilmasligi va oilaviy barqarorlikni bildirgan. Hayvonot timsollari esa “tabiatga qaytish”, “inson va yer o‘rtasidagi uyg‘unlik” g‘oyalarini ifodalaydi.

Bu yangi yondashuvlar qozoq zargarlik san’atini global badiiy oqimlar bilan uyg‘unlashtirib, uni xalqaro sahnaga olib chiqmoqda. Zamonaviy texnologiyalar kabi texnologiyalar zargarlik ishlab chiqarish jarayoniga kirib kelgan. Ammo qozoq ustalari bu texnologiyalarni qadimiy naqshlar bilan uyg‘unlashtirib, “zamonaviy milliy dizayn” degan yangi yo‘nalishni shakllantirishmoqda ta’siri Hozirgi davrda 3D-modellashtirish, lazerli o‘yma, kompyuter grafikasi

Misol uchun, ko‘plab ustalar qadimiy shakllarni kumush va oltin bilan birlashtirib, har bir buyumga o‘ziga xos ramziy kuch berishadi. Xalqaro e’tirof va madaniy merosni asrash So‘nggi yillarda qozoq zargarlari xalqaro ko‘rgazmalarda faol qatnashmoqda. Ularning ishlari Parij, Istanbul, Dubay kabi shaharlar galereyalarida namoyish etilib, Markaziy Osiyo madaniyatining o‘ziga xos badiiy tili sifatida e’tirof etilmoqda.

Qozog‘istonda har yili “Qoldan – yurakka” va “Usta shon-shuhrati” kabi amaliy san’at festivallari o‘tkaziladi. Bu tadbirlar orqali nafaqat zamonaviy ustalar ijodi targ‘ib qilinadi, balki milliy qadriyatlarning davomiyligi ham ta’minlanadi.

Qadimiy va zamonaviy uyg‘unlik — zargarlikning abadiyligi: Bugungi zargarlik san’atida qadimiy shakl va belgilar o‘z o‘rnini yo‘qotmagan, balki yangicha estetik tilda

qayta jonlanmoqda. Har bir zamonaviy buyum — o‘tmish va hozirgi zamon o‘rtasidagi muloqotdir

Qozoq ustalari uchun bu san’at turfa shaklda namoyon bo‘ladi: kimdir qadimiy naqshni saqlashga intilsa, kimdir uni zamonaviy modaga moslashtiradi. Ammo ularni birlashtiruvchi yagona g‘oya — bu milliy merosni asrab, kelajak avlodga yetkazish istagidir. Zamonaviy Qozog‘iston zargarligi — bu o‘tmishning davomchisi, xalqning badiiy xotirasi va milliy o‘zlik ramzidir.

Qadimiy naqshlar va timsollar zamonaviy san’at bilan uyg‘unlashgan holda, bugun ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Ustalar ijodida qadimiy ruh, zamonaviy tafakkur va milliy g‘urur birlashgan.

Shu sababli, qozoq zargarlik san’ati — bu nafaqat bezak san’ati, balki xalqning madaniy genetik xotirasi, tarix bilan kelajakni bog‘lovchi abadiy badiiy ko‘prikdir. Qozog‘iston zargarlik sanati — bu xalqning ko‘p asrlik tarixiy, madaniy va ma’naviy merosini o‘zida mujassam etgan noyob hodisadir.

U o‘z ildizlarini qadimiy Sak va Usun davrlaridan olgan bo‘lib, o‘sha paytlardanoq metallga ishlov berish, hayvoniy uslubdagi naqshlar, ramziy tasvirlar orqali xalqning dunyoqarashi, e’tiqodi va ijtimoiy mavqeini ifoda etgan.

Zargarlik buyumlari faqat bezak vositasi emas, balki xalqning ruhiy dunyosini, diniy qarashlarini va falsafasini aks ettiruvchi san’at namunasi sifatida shakllangan. O‘rta asrlarda Qozog‘iston hududida zargarlik san’ati yanada rivojlanib, hunarmandlar orasida maxsus maktab va ustaxonalar vujudga kelgan.

Bu davrda oltin, kumush, jez kabi metallardan yasalgan taqinchoqlar, bilakuzuk, sirg‘a, marjon, kamar va boshqalar nafaqat estetik, balki ma’naviy ma’noga ham ega bo‘lgan. Har bir naqsh, har bir ramz xalqning urf-odatlari, diniy qarashlari va hayot tarzi bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan. 19–20-asrlarda esa zargarlik san’ati yangi bosqichga ko‘tarilib, an’anaviy uslublar bilan bir qatorda zamonaviy bezak shakllari paydo bo‘ldi.

Qozog‘iston ustalari o‘z ishlarida qadimiy ramzlarni saqlagan holda yangi texnikalar va materiallardan foydalana boshladilar. Ularning ijodiy izlanishlari orqali milliy zargarlik san’ati xalq amaliy bezak san’atining ajralmas qismiga aylandi.

Bugungi kunda Qozog‘iston zargarlik san’ati nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham tan olinmoqda. Zamonaviy ustalar ajdodlar merosiga sadoqat bilan qarab, uni zamon talablari asosida yangicha talqin etmoqda.

Shu tariqa, zargarlik san’ati xalq madaniyati, tarixi va o‘zligini saqlashda, yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim o‘rin tutmoqda. Shunday qilib, Qozog‘iston zargarlik san’ati — bu nafaqat hunar, balki xalq tarixining o‘ziga xos tili, uning yuragi va ruhi bo‘lib, asrlar davomida shakllanib, bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan bebaho madaniy merosdir.

ADABIYOTLAR:

1. Timothy Samara. Design Elements. - New York: STIM Visual Communication, 2011.- 272 p.
2. Александр Навроцкий, О. А. Казачкова, Виктор Борисович Лившиц "Ковка и литье. Изготовление ювелирных и декоративных изделий" 2011 год.
3. В. И. Куманин "Материалы для ювелирных изделий", 2012 год.
4. Марченков В.И. Ювелирное дело. М., 1990.
5. Абдуллаев Т., Фахреддинова Д., Хакимов А. Песнь о металле. Т.: Изд. литературы и искусства имени Г. Гуляма, 1986.
6. Ахмеджанова Умида Баходировна Психология цвета в рекламе // Евразийский научный журнал. 2017. №6. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/psihologiya-tsveta-v-reklame
7. Bakhodirovna, A. U. (2022). Baroque Art and Architecture in France. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(6), 480-483. https://globalresearchnetwork.us/index.php/ajshr/article/view/1328
8. Ахмеджанова Умида Баходировна Искусство и архитектура XV века в Италии // Наука, образование и культура. 2020. №5 (49). С. 62-64. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvo-i-arhitektura-xv-veka-v-italii
9. История Казахской ССР с древнейших времен до наших дней: В 5 т. Т. 1. — Алма-Ата: Наука, 1977.
10. Фахретдинова Д. А. Ювелирное искусство Узбекистана / Д. А. Фахретдинова. — Ташкент: Изд-во лите ратуры и искусства имени Гафура Гуляма, 1988. — С. 9.
11. Фахретдинова Д. А. Ювелирное искусство Узбекистана / Д. А. Фахретдинова. — Ташкент: Изд-во лите ратуры и искусства, 1980.
12. Иллюстрация из книги: Фахретдинова Д. А. Ювелирное искусство Узбекистана. / Д. А. Фахретдинова. — Ташкент: Изд-во литературы и искусства имени Гафура Гуляма, 1980.